

תוכן העניינים

5. **הקדמה, הצעות והערות ללמידה משמעותית**

17. תשובות למבדק מיומנויות

19. הערות על הוראת המבוא לספרי מלכים

22. הערות ותשובות לחזרות ולמטלות תזכורת מכיתה ח

פרקי הלימוד של ה-30% – הנבואה

עמוס – בחירה		ספר יונה – חובה	
50	ג' 10-1	26	א'
53	ד' 9-1	32	ב'
55	ז' 17-10	35	ג'
		39	ד'

פרקי הלימוד של ה-70% – מלכים ועזרא

גלויות יהודה	מלכים ב' – חובה
כ"ד 8-20	הערות על הוראת המבוא לספרי מלכים
כ"ה	גלות ישראל
	י"ז
	מסע סנחריב והצלת ירושלים
עזרא א' – חובה	י"ח
הצהרת כורש	י"ט 35-37
עצרו כאן חושבים! חידונים, מטלות	מלכות מנשה
ומשחקים לסיכום מלכים ב' ועזרא א'	כ"א

ירמיה – המשך פרקי הבחירה של ה-30%

ירמיה – בחירה

104	א'
109	ז'
117	ל"א

שימו לב:

בכותרות התשובות: ציון מספר העמוד מפנה לשאלות, למטלות או למשימות שבספר העזר לתלמיד "תנ"ך – עולם ומלואו".

הקדמה והדגשים ללמידה המשמעותית לכיתה ט'

ספר העזר שלפניכם מרכז בתוכו את חומר הלימוד ה-30% + ה-70% מתוכנית הלימודים בכיתה ט', על פי דרישות משרד החינוך:

תוכנית הלימודים ה-70%: **מלכים ב'**: גלות ישראל: י"ז; מסע סנחריב והצלת ירושלים: י"ח; י"ט 35-37; מלכות מנשה: כ"א; גלויות יהודה: כ"ד 8-20; כ"ה;

עזרא: א' - הצהרת כורש;

תוכנית הלימודים ה-30%: **נבואה:** ספר יונה ואחד מהנביאים: עמוס, ישעיה או ירמיה לבחירת המורה (פרקי ספר ישעיה לא נכללו בספר זה).

חובה: **ספר יונה:** א'; ב'; ג'; ד'

בחירה: **עמוס:** ג' 1-10; ד' 1-9; ז' 10-17

או: **ישעיה:** א'; ב' 1-4; ה'; מ' 1-11

או: **ירמיה:** א'; ז'; ל"א;

פרקי הנבואה יילמדו בזיקה לאירועים המתוארים בספר מלכים ב'.

ספר העזר שלפניכם כולל שני חלקים:

א. ספר עזר לתלמיד.

ב. מדריך למורה.

ספר העזר לתלמיד

הספר כולל ניתוח קצר של פרקי הלימוד, פרשנויות מסורתיות ומחקריות, פרשנויות ויזואליות לחומר הנלמד כמו: איורים, תמונות, מפות וכיו"ב. שאלות ותשובות למחשבה ולתרגול נוסף של החומר. השאלות הן מסוגים שונים וברמות חשיבה שונות: שאלות הבנה, שאלות השוואה והסקת מסקנות, שאלות העוסקות בפרשנות הטקסט (מסורתית ומודרנית), שאלות חתך, שאלות בנושא הניבים והביטויים וכיו"ב.

כדי לפתח אצל התלמידים את מיומנות הכתיבה, בכלים הנדרשים בתנ"ך, חשוב לתרגל את נושא "פיצוח" השאלה, ואת ניסוח התשובה בהתאם. משום כך חשוב לעבור עם התלמידים על ה"טיפים להבנת שאלות ולכתיבת תשובות בתנ"ך", המופיעים לאחר "מילון מונחים" שבתחילת הספר.

בתחילת כל פרק מופיע תקציר הפרק, כדי שהתלמידים ידעו את ההקשר הכללי, את העלילה, כך שהעיסוק בפרטי פרטים של הסיפור יהיה טבעי וברור יותר. רצוי לקשר את העלילה לחומר קודם, שנלמד בעבר, כדי לעורר אצלם חיבורים בין פרטי מידע, וליצור תמונה שלמה בעלת מבנה הגיוני. כדאי גם להציג מושגי יסוד העולים מהפרק, ולארגן פתיחה זאת באמצעות מצגת, תרשימי זרימה, סרטונים וכיו"ב. לעניות דעתי, השיעור אינו נועד לספר את התנ"ך כ"סיפור מתח". בדרך זו נסייע לתלמידים בלמידה עצמית ובלמידה שיתופית בקבוצה, שהיא למעשה העיקר. על כך אפרט בהמשך בנוגע לסוגי המטלות שבספר העזר שנועדו להשגת מטרות אלה.

חשוב לי לציין עוד שהספר מכיל שאלות רבות, הפעלות, חידונים, משימות ומטלות שונות לא כדי להשתמש בכולם – אלא כדי לאפשר למורה לבחור במה שמתאים לרמת הכיתה, ומה שתואם את תחומי ההתעניינות של המורה ותלמידיו. משום כך אין צורך לפתור את כל השאלות ולהטיל על התלמידים את כל המטלות והמשימות.

התנ"ך הוא אחד ממקצועות החובה בתוכנית הלימודים, ובל נשכח את ייעודיו החשובים יותר, כגון הייעוד התרבותי, הערכי והמוסרי, וננסה לחוות אותו במגוון דרכים שיעשירו את הלומדים מבחינות רבות, מעין פרי עץ הדעת המשכיל את הטועמים ממנו: "כִּי תֵבֹא חֻקָּמָה בְּלִבָּךְ, וְדַעַת לִנְפֹשְׁךָ יִנָּעַם" (משלי ב' 10).

להשגת היעדים הנ"ל ואחרים, הוקדשה בספר גם מחשבה רבה לשאלה כיצד ליישם הלכה למעשה את הרעיון של למידה משמעותית. בתחילה אתמקד בשאלה **מהי למידה משמעותית?**

לעניות דעתי, ב"למידה משמעותית" יש להתייחס לעקרונות הבאים:

(1) **לימוד עצמאי של התלמידים**, המבוסס על השתתפותם הפעילה בתהליך הלימוד, בהתאם למטרות או למשימות שהוטלו עליהם. במילים אחרות – הלמידה תיעשה באמצעות חקירתם את הנושא. רצוי שתהליך הלמידה העצמית ייעשה באופן הדרגתי, תוך כדי הצבת מטלות בדרגת קושי עולה ומורכבת יותר עם ההתקדמות בלימוד.

(2) כדי "לשאוב" את תלמידינו אל עולם התנ"ך ולקרב אותו אליהם, נחבר את הנושאים המקראיים לסוגיות אקטואליות. באמצעות המקרא אפשר לחשוף את התלמידים לבעיות האנושיות, הקיומיות והאוניברסליות הרלוונטיות גם בימינו, ולהביא את התנ"ך לנקודת המפגש עם תחומי העניין שלהם, בבחינת: "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ" (תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף י"ט ע"א).

(3) עלינו ללמד את התלמידים המכונים "דור הסמרטפון" להתמודד עם מטלות העשויות לפתח מיומנות כתיבה, שהיא הכרחית להמשך לימודיהם ובכלל, ולטפח גם את ההבעה שבעל פה.

(4) עליהם להתמודד עם סוגיות ועם מיומנויות שלא נתקלים בהן בלימודים הפרונטליים, כגון פיתוח היצירתיות, הדמיון, הביקורתיות, ערכי המוסר, טיפוח החשיבה ופיתוח היכולת ללמוד חומר מורכב בעזרת הכלים שנעניק להם. תהליך של למידה פעילה הוא אמצעי משמעותי להשגת מטרות אלה.

(5) מתפקידנו כמורים להרחיב את העולם התרבותי והאינטלקטואלי של התלמידים בתחומים כגון אמנות, שירה ומוזיקה ברמה חווייתית (ודאי שלא אקדמית). המקרא ישמש כציר מרכזי ללימוד מקצועות נוספים כמו גאוגרפיה (מיומנויות המפה) או לשון. באמצעות המקרא נעמיק את הזיקה לארץ ולגיבורי העבר, היכולים לשמש מקור השראה, אך לעתים גם דוגמה שלילית שנסתייג ממנה.

(6) לעניות דעתי, אחד המאפיינים של הלמידה המשמעותית צריך להיות יצירת דינמיקה של התדיינות בין התלמידים ולמידת עמיתים, שיש בה כדי להשכיל, להפרות, לדרבן הקשבה לאחר וליצור רב שיח אינטלקטואלי אמיתי וחי בין התלמידים.

(7) לפתח את יכולתם של התלמידים לגלות אמפתיה, סובלנות והבנה גם כלפי סוגיות שבאופן עקרוני מנוגדות לעמדתם – ערך חשוב בחברתנו רוויית הקטבים.

(8) לימוד החומר שנועד להצלחה בבחינות – ודאי יישכח לאחר הבחינה. למידה משמעותית צריכה להיות כזו שתשפיע על התלמידים ותעצב את אישיותם ואת עמדותיהם לטווח הארוך.

(9) התמודדות עם דילמות: לימוד המקרא מספק לנו דילמות מרתקות בתחומים שונים, היכולות להיות רלוונטיות גם בימינו. חשיבות הדילמות בשילוב הוראת התנ"ך:

- התמודדות עם דילמות הנוגעות לחומר הלימודי יוצרת גשר מרתק בין העולם החדש לעכשווי – לבין הכתוב במקרא.
- שילוב של דילמות מסייע בהתפתחות המוסרית של תלמידינו, שהרי בכל עת אנו נאלצים להתמודד עם הכרעות משמעותיות, ולמידה בדרך זו ודאי תקנה לתלמידינו כלים להמשך דרכם.
- כמו כן העיסוק בדילמות תורם לרענון שיטות הלימוד ומגוון את דרכי ההוראה.

הצעות בנושא העיסוק בדילמות – ראו בהמשך

(10) על פי מסמך המזכירות הפדגוגית, כדי לעורר עניין וסקרנות לכתוב, צריכים ללוות את תהליך ההוראה עקרונות עמ"ר שהם: ערך לתלמידים ולחברה; מעורבותו בלמידה; ויצירת רלוונטיות לחייהם.

לסיכום נזכור את דברי ר' נחמן מברסלב: "דע לך שכל רועה ורועה יש לו גגן מיוחד משלו, דע לך שכל עשב ועשב יש לו שירה מיוחדת משלו, ומשיירת העשבים נעשה גגן של רועה" – ולו נשכיל לשמוע את הניגון המיוחד של כל אחד ואחד מתלמידינו.

את כל העקרונות שהצגתי בעניין הלמידה המשמעותית, השתדלתי ליישם בתרגולים, במשימות, במטלות ובהפעלות למיניהם בספר העזר לתלמיד.

קונפוציוס (Confucius) – הפילוסוף הסיני אמר: **"אני שומע ואני שוכח,**

אני רואה ואני זוכר,

אני עושה ואני מבין!"

עבודה בזוגות ובעיקר בקבוצות קטנות, כאשר לכל פרט בקבוצה יש תפקיד מסוים – עשויה לסייע בהשגת מטרה זאת של הבנה פעילה של החומר, הפנמתו, שימורו בזיכרון ובעיקר גילוי סקרנות בלמידה. **החברים** בקבוצת למידה קטנה (שמכונה גם "חברותא") הם פעילים. יחדיו הם לומדים לתכנן את מהלך המשימה, לחלק תפקידים, להתייעץ ביניהם, להעלות שאלות ולחפש פתרונות. הפעילות השיתופית מחייבת אותם לפתח מיומנויות חברתיות כגון: הקשבה, קבלת רשות דיבור, סובלנות, פשרה, כבוד ועזרה הדדית, מעורבות אישית, קבלת אחריות ומחויבות כלפי הקבוצה, וכמובן גם מוטיבציה להצליח למען הכלל.

ומה תפקיד המורים?

המורים בעיקר מתפקדים כמדריכים או מנחים. הם מסתובבים בין הקבוצות בתפקיד של מיעצים, מעודדים, עוזרים בדיונים בקבוצה, מסייעים בפתרון בעיות, צופים בפעילויותיהם, ומעירים על דרך עבודתם, על הישגיהם או על הטעויות הצפויות וכיו"ב.

חשוב להגביל בזמן את המטלות הקבוצתיות, ולהדגיש שחריגה מהזמן תגרור ירידה בציון. הדבר יאלץ אותם להתמקד בעיקר; להתארגן מראש כפי שצריך; לא לבזבז את זמן השיעור; לעניות דעתי, ההתמקדות בעיקר – תמקד גם את תשומת הלב של התלמידים שלא תתפזר ולא ישתעממו.

סעיפים 1-5 שלהלן – הם משימות שמומלץ וצריך לבצע אותם במסגרת קבוצתית.

כמה דרכים ליישום הלמידה המשמעותית של פרקי הלימוד:

1) בספר העזר לתלמיד תמצאו מטלות רב תחומיות שבהן נעשה שימוש באמנות, בשירה, במדרשים, במאמרים, במוזיקה וכיו"ב, ככלים פרשניים לטקסט המקראי, או כניסיון להציג את הנושא מהיבטים אקטואליים רחבים. לדוגמה ביונה ב' – ניתוח הצירוף "יונה" של מיכלאנג'לו. במטלות כגון אלה בהחלט מומלצת למידה בקבוצות קטנות או בזוגות.

2) משחקי תפקידים בנושאים שונים: לדוגמה ביונה ג' מובא משחק תפקידים: "כנס המחוקקים של ממלכת אשור". **או:** בסיום ספר יונה או ירמיה – התלמידים יחליפו את הנביאים במשחק: "מנהיגות נבואית – ממשיכי דרכו של ירמיהו/עמוס", וינאמו כמוהם. באמצעות משחקי התפקידים התלמידים מבינים את מורכבות הנושא שבו הם מטפלים, הם מזדהים עם הדמות ועם העמדות שהיא מייצגת גם אם במציאות הייתה להם עמדה שונה.

3) דילמות – הצעות בנושא העיסוק בדילמות

- דילמה נוצרת במצב שבו יש התנגשות בין ערכים, ונדרשת הכרעה מוסרית.
- רצוי שבכל דילמה יתייחסו התלמידים לשני העניינים הבאים:
 - א.** מהם הערכים המתנגשים בדילמה, תוך הצגה וניתוח של כל ערך שעלול להיפגע.
 - ב.** התלמידים יענו גם על השאלה, כיצד לדעתם האדם המתלבט צריך לנהוג.
 - בכל דילמה רצוי להציג דעות ועמדות שנשמעו בנושא זה מפי מנהיגים, הוגי דעות, פרשנים וכיו"ב, כדי לחדד את הבעיות העולות מהדילמה.
 - **התלמידים** ידונו בדילמה בקבוצות קטנות של חמישה תלמידים. הם יעלו השערות, יתבוננו בבעיה מזוויות שונות, יבחנו דרכי הכרעה, יחשבו על היתרונות ועל החסרונות של כל בחירה, ולבסוף עליהם להגיע למסקנה או להכרעה.

- לבסוף, נציג של כל קבוצה ימסור את סיכום הדיון למליאה, ואפשר לסיים את הדיון במליאה בהצבעה של כל החברים על אפשרויות ההכרעה שהוצעו.

דוגמה: במלכים ב' י"ח יתמודדו התלמידים עם הדילמה של המלך חזקיה: למרוד או לספוג ולשרוד.
אז: במלכים ב' כ"ה יתמודדו התלמידים עם דילמה העומדת בפני חייל בעת המצור על ירושלים.

4) שאלות לדיון ולמחשבה (בואו נדבר על זה) – **שאלות עמ"ר** אז: **משימות מעוף** – שיח מפעיל (דיון) – קיימות בספר בכל פרק פעמים רבות. השאלות עוסקות בסוגיות מהותיות העולות בתנ"ך ובסוגיות בעלות היקשים דומים בהיסטוריה ובתרבות האנושית והיהודית, ונועדו לקרב את התלמיד לעולם התנ"ך. בשאלות מהסוג הזה יתנהל הדיון בקבוצות קטנות בין שלושה לחמישה חברים. בקבוצה יביעו החברים את עמדתם המנומקת בסוגיה שהועלתה, יועלו רעיונות שייתנו תובנות לכל חברי הקבוצה, ותמיד בכל קבוצה יסכם אחד החברים את הטענות שהועלו, ולבסוף ידווח על כך למליאה. כמובן הדיון חייב להיות מוקצב בזמן.

5) התמודדות עם סיטואציה דמיונית, מומצאת – משימות מסוג זה מפתחות את הדמיון, את היצירתיות ואת החופש של התלמידים לעוף מעבר לגבולות המציאות. ראו דוגמה בירמיה ז' "עמי ישראל על ספת המטפל ההוליסטי".

הצעות בנוגע ללמידה בקבוצות:

- א. רצוי להזמין מומחים מקצועיים שיציגו לפני התלמידים, בנושאים שבהם התלמידים יעסקו.** לדוגמה להזמין עיתונאי/ת לפני משימה העוסקת בכתבות עיתונאיות, או פרסומאי/ת לפני משימה הדורשת תכסיסי פרסום וכדומה. הרצאת המומחה תהיה משמעותית בעבורם, כיוון שהם יישמו את הטיפים שייתנו להם המומחים במשימה שהם נדרשים לבצע. המומחים יכולים להיות הורי תלמידים, מורים מקצועיים מבית הספר, מתנדבים וכיו"ב.
- ב. חשוב ורצוי שבסיום העבודה בקבוצות יתקבלו תוצרים,** לדוגמה עיתון, מַשְׁדֵּר, סרטון, פרסומת, תערוכה וכיו"ב שהפיקו כל חברי הקבוצה. אלה יוצגו בפני הכיתה או בפני קהל ההורים או מול כיתות אחרות בהתאם לקהל היעד שנקבע בתחילת המשימה. הפקת תוצר תגביר את המוטיבציה, תשכלל את איכות הלמידה, ותשקף את התהליך הלימודי של חברי הקבוצה.
- ג. בפרויקטים מורכבים רצוי שהקבוצה תציג את תוצר העבודה המשותפת בהעברת רֶפֶרְט בכיתה.** חברי הקבוצה יציגו את נושא העבודה, את חלוקת התפקידים, את התהליך שעברו, את המסקנות ואת התובנות שגיבשו וכיו"ב. כך יתרגלו התלמידים מיומנות של עמידה מול קהל, יפתחו יכולת העמקה, יעשירו את הכיתה במיומנויות שרכשו, ויענו על השאלות שהחברים יעלו. טיפים לֶרֶפֶרְט – ראו בהמשך!
- ד. כדי שקהל המאזינים או תלמידי הכיתה יהיו פעילים ולא סבילים במהלך הצגת התוצר – הם יצטרכו לכתוב משוב עמיתים לחברי הקבוצה** – הצעה על משוב עמיתים ראו בסוף שלב 10 להלן.
- ה. בפרויקטים מורכבים ילווה סיכום תהליך הלמידה בהתבוננות רפלקטיבית** (רפלקציה = שיקוף), כלומר התלמיד או חברי הקבוצה יתבוננו בתהליך ויגבשו מסקנות כדי ללמוד מדרכי ההתמודדות להתפתח ולהשתפר. לדוגמה: אילו חלקים בעבודה היו קשים, אילו חלקים היו הנקודות המשמעותיות בלמידת הנושא, מה גילו על עצמם במהלך הלמידה ועוד שאלות (שאלות מסוג זה תוכלו למצוא באתרים שונים באינטרנט, תבחרו בשאלות החשובות ביותר בעיניכם).

6) **כתיבה יוצרת** שהתלמידים יבטאו את חוויותיהם מהאירועים. דוגמה לכך ראו: מלכים ב' כ"ה: נער המובל בשיירת הגולים לבבל יכתוב יומן מסע.
א: בעמוס ג': התלמידים יכתבו משלי חוכמה כדגם המשלים של הנביא עמוס.
א: מלכים ב' י"ח – התלמידים יחברו לוחמה פסיכולוגית.

7) **קום והתהלך בארץ** – בספר העזר לתלמיד תמצאו גם תרגולי מיומנויות המפה והצעות לשאלות ולמשחקים בנושא זה. יש בכך ניסיון ליצור זיקה לארץ, לערים ולמקומות שבה והכרת הארצות השכנות לארץ ישראל. ראו דוגמה בסוף פרקי מלכים ב'.

8) **איורים** הממחישים את הנושאים באופן ויזואלי, ומאפשרים התדיינות חווייתית עם העולה מן הטקסט המקראי. ראו דוגמה בתרגול מסכם לספר יונה; או במלכים ב' י"ז.

9) **תשבצים, חידונים, תרגילי מילוי** (קלוז) ועוד – לחידוד החומר הנלמד באופן מעניין ושונה.

10) **העברת רֶפֶרְט בכיתה**

הרצאה קצרה של כעשר דקות רצוי בהנחיית המורה ובליווי/ו. חשוב להגביל בזמן את הרפרט, ולהדגיש שחריגה מהזמן תגרור ירידה בציון.

חשיבות הרפרט:

- א. התלמידים מתמודדים באופן עצמאי עם חומר חדש, שהמורה לא לימד/ה.
- ב. התלמידים מתנסים בעמידה מול קהל, דבר שיעזור להם במהלך כל חייהם (ביום ה-100, בטירונות, בקורסים בצבא, באוניברסיטה ועוד – יצטרכו להרצות מול קהל – מדוע לא נרגיל אותם לכך כבר מעכשיו?)
- ג. התלמידים לומדים להפריד את העיקר מהטפל, ולהתרכז בעיקר.
- ד. הרצאה מול קהל – מגבירה את ביטחונם העצמי של התלמידים.
- ה. התלמידים לומדים להקשיב לחבריהם, ולהבין שהם יכולים ללמוד מהם.
- ו. רצוי להתחיל בסדרת הרפרטים עם תלמידים בעלי ביטחון עצמי, שיתנדבו להרצות ראשונים – ולדחות לסוף את התלמידים החוששים לעמוד מול קהל.
- ז. לאפשר למי שרוצה להעביר את הרפרט בזוגות – בחלוקת זמנים שווה ביניהם ובשיתוף פעולה ביניהם, לדוגמה אחד מהם שואל, והאחר עונה, אחד מציין את הנושא, והאחר משלים וכיו"ב.

כמה טיפים לתלמידים שיעבירו הרצאה, נקרא לטיפים: **קתמב"ה המא"ה** ←
בעניין ההופעה:

ק = **קול רם**, נעים וברור. השתדלו שהקול והאינטונציה לא יהיו מונוטוניים, והקפידו שגם התלמידים היושבים בשורות האחרונות של הכיתה ישמעו את הדברים.

ת = **תנועתיות**, אל תקפאו במקום, השתמשו בידים להמחשה. שימו לב לשפת הגוף, שתהיה נינוחה ותשדר בקיאות וביטחון. זכרו אם תשדרו זאת – הקהל שלפניכם יאמין לכם!

מ = **מבט** וקשר עין עם הקהל חשוב כדי שיגלה עניין בדבריהם.

ב = **ביטחון עצמי** בהופעתכם, יוביל להתייחסות רצינית אליכם – וזה תלוי במידה רבה בשליטתכם בחומר שעליו אתם מרצים!

ה = **הופעה מוקפדת**. הגיעו להרצאה בהופעה נאה, מסודרת. זה ירשים את קהל המאזינים שלכם!!

החומר המועבר לקהל המאזינים:

ה = הכנה טובה מראש של ההרצאה על כל פרטיה – יש להתכונן ולתרגל את ההרצאה לפני העברתה. עליכם לדעת ולהבין את הנושא בצורה מושלמת:

- בעת הכנת החומר – הקפידו **להביא את המידע שאתם מציגים ממקורות אמינים** כמו אתרים של משרד החינוך, ספרים מדעיים וכיו"ב.
- כתבו את הדברים לפניכם **בראשי פרקים**, ותזכרו איך לפתח אותם.
- חשבו על **השאלות האפשריות שהקהל ישאל** אתכם, פן תופתעו ולא תוכלו לענות לשאלותיהם.
- עשו חזרה בבית כדי לוודא שאתם בקיאים בהעברת החומר.
- תכננו את ההרצאה לפי **הזמן המוקצב לכם**, התמקדו בעיקר ואל תגלשו מעבר לזמן המוקצב.

מ = מבנה הגיוני, ברור ומעניין של הצגת הדברים, והניסוחים חייבים להיות בהירים ופשוטים – לשם השגת מטרות אלה השתמשו במצגת שתארגן לכם את הרעיונות.

א = שימוש באמצעים חזותיים, כגון מצגת, פלקטים או מפות.
אמצעי שמע, כגון מוזיקה והקלטות למיניהן.

ה = הפעלת התלמידים בכיתה – במהלך הרפרט או בסיומו הפעילו את הכיתה באמצעות הצגת חידה, משחק, דילמה, דיון וכיו"ב. כמובן, זה יהיה בהנחיית המורה ובליוויו/ה.

והעיקר שזו תהיה **"ההצגה הטובה ביותר בעיר"** – או שלפחות תנסו ☺.

דוגמאות לרפרטים

א. הרצאה בנושא סיור וירטואלי בארץ ובסביבותיה בעקבות הדמויות התנ"כיות:

בארץ ישראל נמצא את הזיקה העמוקה לתנ"ך, שהחלה לפני אלפי שנים בצו האלוהי לאברהם: **"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"** (בראשית י"ב 1).

כל זוג תלמידים יסביר על שמונה מקומות: על הערים ועל הארצות המוזכרות בפרקי הלימוד שלמדו. **ברשימה הבאה תמצאו את כל המקומות שעליהם למדנו בפרקי הלימוד**, שבספרי

מלכים ב' + יונה + עמוס א: ירמיה (מסודרים לפי סדר פרקי הלימוד):

1. שומרון
2. בית אל
3. ירושלים
4. לכיש
5. מצפה
6. יפו
7. אשדוד
8. בִּשְׁטָן
9. גִּלְגַּל
10. עֲנָתוֹת
11. בֵּית לָחֶם

ארצות באזור בתקופת התנ"ך (מסודרות לפי סדר פרקי הלימוד)

1. אשור
2. מצרים
3. בבל

אפשר ורצוי להציג גם מקומות שחשובים לעם ישראל בפרקים שלא למדו, לדוגמה:

מִעֶרֶת הַמִּכְכָּלָה בְּחֶבְרוֹן = קִרְיַת אֶרְבֶּע (בראשית כ"ג), או שלמדו בשנים קודמות כגון: **שֶׁכֶם**, **פְּנוּאֵל**, **דֹן**, **גִּלְעָד**, **הַר הַפְּרָמֶל**, **נַחַל קִישׁוֹן**, **יִזְרְעֶאל**, **רְמַת גִּלְעָד**, **עֲצִיּוֹן גִּבְרִי**, **יְרִיחוֹ**, **נַהַר הַיַּרְדֵּן**.

התלמידים יספרו על חשיבות המקום, לאילו דמויות נקשר המקום, ומהם האירועים שהתרחשו שם. איסוף המידע העוסק במקומות אלה יהיה ממקור אמין באינטרנט או מאנציקלופדיה של התנ"ך.

התלמידים יכינו מראש מצגות **או**: מפה ענקית של הארץ (כדי שגם תלמידים היושבים בשורות האחרונות יוכלו לראות) **או**: שישתמשו בעזרים אחרים כראות עיניהם.

חשוב ליישם בהרצאה את כל ה**טיפים** שהוצגו ב**טיפים לרפרט**.

בסיום ההרצאה או בשיעור שלאחר מכן ייבחנו התלמידים על המקומות שלמדו, כדוגמת התרגילים שבספר. בבוחן, המורה י/תסמן במפה אילמת כמה מקומות בציון מספרים – והתלמידים יצינו את שמות המקומות. בקישור הבא תוכלו למצוא מפה אילמת לצורך משימה זאת בבוחן:

<https://tinyurl.com/y2mwpkhr>

ב. הרצאות בנושא פרשת השבוע לכיתה ט':

רצוי שהעבודה על פרשת השבוע תתבצע בזוגות. יהיה זה מעניין באמצעות שיחה ביניהם על המשמעויות העומדות מאחורי הסיפורים, או חלוקת תפקידים ביניהם כפי שיחליטו.

אפשר שהתלמידים יִרְצוּ על פרשת השבוע שקרובה לתאריך הולדתם. חשוב לקשר את פרשת השבוע לעניינים האקטואליים, המעוררים השראה, הערכה או ביקורת, ואני מציעה שהמטלה תתבצע בשלבים הבאים:

(1) התלמידים יכתבו סיכום קצר של הפרשה. הם יספרו על תוכן הפרשה לכל הכיתה. הם יקדישו לחלק זה לא יותר מחמש דקות.

(2) כל אחד מצמד התלמידים יסביר לתלמידי הכיתה פסוק/ים או נושא מסוים בפרשה או דמות מעניינת בה או אקטואליה הקשורה לפרשת השבוע או לכל עניין אחר. לשם כך יקראו התלמידים כמה מקורות אמינים, ויוכלו להיעזר בפשט הטקסט, במדרשים, בפרשנות מסורתית, ביקורתית, פסיכולוגיסטית וכיו"ב.

(3) כל אחד מהתלמידים יסביר מדוע בחר דווקא בנושא, בפסוק/ים, בדמות או בכל עניין אחר שהציג. התלמידים יקדישו לחלק זה שבסעיפים (2) + (3) – לא יותר מעשר דקות.

(4) במהלך הרפרט – רצוי, מעניין וחשוב שהתלמידים יציגו את דבריהם באמצעים מוחשיים כגון מצגת, תמונה, איור, יצירת אמנות המתאימים לפרשה, חידודי לשון, ניבים וביטויים מעניינים או כל אמצעי שיש לו ערך מוסף ומעניין להצגה בעל פה.

(5) חשוב להגביל את הרפרט מבחינת הזמן: בין עשר ל-15 דקות.

(6) יש להקפיד ליישם בהרצאה את כל הטיפים שהוצגו בטיפים לרפרט.

ג. רפרט בנושא אחת מהדמויות שעליהן למדו;

או דמות תנ"כית אחרת שלא למדו עליה בכיתה.

לאורך הדורות הדמויות המופיעות בסיפורי המקרא משמשות מקור השראה לדרך חיינו, והעם היהודי יכול בעתות מצוקה להתבונן בפועלן, ולשאוב כוחות להמשך המאבק על דרכו ועל קיומו.

(1) התלמידים שיעבירו את הרפרט יצינו אילו סגולות באישיותה של הדמות שבחרו יכולות לשמש מודל לחיקוי ולהשראה בקרב היחיד ובקרב החברה גם בימינו. הטענות שיוצגו יהיו מודגמות, מנומקות ומוסברות היטב, בליווי האמצעים שצוינו לעיל.

(2) התלמידים יסבירו בהרצאתם את החולשות האנושיות או את הפגמים באישיותה של הדמות שבחרו, שיש להימנע מהם או ללמוד להתגבר עליהם. גם כאן, הטענות שיוצגו יודגמו, ינומקו ויוסברו היטב, בליווי האמצעים שצוינו לעיל.

בעניין סוגיית הדמויות במקרא, מעניין להזכיר את היוזמה של מורים ותלמידים במכללת לוינסקי, שניסו לקרב את הדמויות בתנ"ך לתלמידים באמצעות **הפייסבוק**. בכתבה של תומר ולמר: "LIKE ליואב בן צרויה: שיעורי תנ"ך עוברים לפייסבוק", נכתב בין היתר: "במקום לשבת בכיתות ולשנן ספרי לימוד, התלמידים גולשים בפייסבוק ולומדים על הפעילות, המלחמות, הגבורה ואפילו הרומנים והביגדות של גיבורי התנ"ך". פירוט על כך תמצאו בקישור הבא:

<https://tinyurl.com/y5tn3qn4>

- מה דעתכם על יוזמה זו?

אפשר ליישם רעיון דומה ביצירת **בלוג** כפי שמוצע באופן מרתק בקישור הבא:

<https://tinyurl.com/yxfv4wcj>

משוב עמיתים בסיום הרפרט:

רצוי שתלמידי הכיתה יכתבו משוב במהלך הרפרט מסיבות אחדות: למען הקשבה פעילה וסובלנית, כדי לטפח גישה ביקורתית, וכדי ללמוד לתת חוות דעת מנומקת על עבודת חברים.

להלן כמה הצעות בנוגע למשוב:

- רק המורה יודע/ת של מי המשוב ומה הציון שניתן (לכל תלמיד/ה יהיה מספר שיינתן על ידי המורה).
- רצוי שהמשוב יחולק לתלמידים כבר בתחילת הרפרט - כדי שידעו למה לשים לב.
- אני ממליצה שבמשוב יופיעו ציונים באופן הבא: 1, 2, 3, 4, 5 - התלמידים יסמנו את הציון לנושאים המובאים, כאשר 1 - הוא הכי נמוך; ו-5 - הכי גבוה:
- אם הציונים הניתנים הם 1, 2 או 3 - כותב/ת המשוב **חייב** להסביר מדוע נתן/ה את הציון הזה ומה היה/הייתה מציע/ה כדי לשפר את הציון.

בסעיפים א-ו - התלמידים יקיפו בעיגול את הספרה המתאימה לתיאור.

סעיפים ז ו-ח - הם שאלות פתוחות, שבהם יחוו התלמידים את דעתם בשורה או שתיים.

במידה רבה				במידה מועטה	
5	4	3	2	1	א באיזו מידה ההסבר של ____ עזר לי להבין את הנושא/הפרק?
5	4	3	2	1	ב באיזו מידה ____ היה/הייתה בקי/בקיאה בנושא שהועבר לכיתה?
5	4	3	2	1	ג באיזו מידה הייתה ההופעה (קתמב"ה המא"ה) טובה? נא לפרט: _____.
5	4	3	2	1	ד באיזו מידה היה הרפרט מעניין?
5	4	3	2	1	ה באיזו מידה היה שיתוף הפעולה בין חברי הקבוצה טוב?
5	4	3	2	1	ו באיזו מידה ההפעלות (אם היו) - היו מועילות?
					ז מה היה החלק הכי טוב ברפרט? הסבירו: _____.
					ח מה רצוי לשפר ברפרט? הסבירו: _____.

לסיכום ההפעלות בספר:

זכרו ששימוש רצוף באותה שיטת הלימוד עלול לשעמם את תלמידינו ולעצור את החשיבה שלהם. משום כך כללתי בכל פרק ובכל סיכום של כמה פרקים: **מטלות רב תחומיות**, **משחקי תפקידים**, **עבודות חקר** בהיקפים קטנים, **התנסות בכתיבה יצירתית**, **התמודדות עם סיטואציה דמיונית**, **מילוי פערים ביצירה**, **תרגול דינאים**, **דילמות**, **תרגול החומר באמצעות איורים**, **תשבצים**, **חידונים**, **תרגילי מילוי** (קלוז) ועוד הפעלות אחרות.

רעיונות להפעלה בתוכנית הלימודים ה-30%:

עבודה בחברותא/למידת עמיתים + רפרט

הפרקים של יחידת ה-30% הערכה חלופית הם:

נבואה: ספר יונה ואחד מהנביאים: **עמוס**, **ישעיהו** או **ירמיהו**, לבחירת המורה (פרקי ספר ישעיה לא נכללו בספר זה). פרקי הנבואה יילמדו בזיקה לאירועים המתוארים בספר מלכים ב'.

אפשר ללמוד את הפרקים שבתוכנית ה-30% בשיטת **בימת דיון** – והכוונה היא לדיון מובנה בפני קהל ובשיתופו. להלן דרכי פעולה מוצעות בשני שלבים + משוב עמיתים:

שלב ראשון: עבודה בקבוצה

- הכיתה תחולק לקבוצות, כשבכל קבוצה חמישה תלמידים. להלן חמש הצעות.
- כל קבוצה תעבוד על פרק מתוכנית ה-30%.
- ראשית, כל חבר בקבוצה יקרא את הפרק בנפרד, את ההסבר על הפרק ואת המילים הקשות. חברי הקבוצה ייעזרו בספר עזר או באנציקלופדיה של עולם התנ"ך או בספר אחר בהמלצת המורה.
- רצוי שהעבודה תחולק כך (זה רק בגדר המלצה, כמובן יש מקום לדרכים יצירתיות אחרות):
א. אחד מחברי הקבוצה יתמקד בתוכן הפרק, במבנה שלו, בחלוקה לנושאים בפרק וכיו"ב.
ב. אם מדובר בספר יונה: חבר אחר בקבוצה יכתוב על הדמויות (או על שליחי ה'), מה מאפיין כל דמות, מה חשיבותה בפרק, מה המעשה החריג או החשוב שהיא עשתה, איך הדמות קשורה ליונה, ומה היחסים בין הדמויות.
ג. חבר אחר מהקבוצה יכתוב על רעיונות, על מושגים, על עקרונות, על אמצעים ספרותיים הקיימים בפרק. הוא יסביר מה תרומתם למסרים שעולים מהפרק.
ד. חבר אחר יחפש תמונות אמנות או שיר או מוזיקה המתקשרים לפרק. יכתוב את נקודות הדמיון בין הנאמר בפרק למתואר ביצירה שמצא, ומה מוסיפה היצירה להבנת הפרק. כמו כן יציין את העמדה האישית שלו או של חברי הקבוצה על היצירה, ומדוע בחר/ו דווקא בה.
ה. חבר אחר יחפש רעיונות אקטואליים בהקשר של פרק בעיתונות, או ברשת וכן ידבר על הניבים והביטויים בפרק.
- חברי הקבוצה חייבים להיעזר זה בזה במקרה שנתקלים בקשיים, זו עבודה משותפת של כולם.
- לאחר שכל אחד עשה את חלקו בעבודה, חברי הקבוצה מעירים על העבודה של חבריהם, מוסיפים נקודות חסרות, נותנים הערות בונות ומתקנים.

שלב שני: ההצגה מול הכיתה

ביום המיועד חברי הקבוצה שעבדו על הפרק המסוים יושבים מול התלמידים, שהם הקהל, ויושב ראש שמונה מטעם הקבוצה ינהל את הצגת הנושאים והדיונים, או ישתף את הקהל.

7. חברי הקבוצה צריכים ללמד את הכיתה את הפרק שעשו עליו את העבודה. כל אחד מחברי הקבוצה יציג את חלקו בפני התלמידים בכיתה.

חשוב לציין שהזמן לכל תלמיד בהחלט מוגבל לעשר דקות לכל היותר. העמידה בזמן היא חלק חשוב במטלה, לכן כל אחד מהחברים חייב להתייחס לעיקרי הדברים.

8. חשוב לציין עוד שהצגת הפרק תיעשה באמצעות עזרי לימוד מעניינים כגון מצגות, מפות, תמונות, תלבושות שקשורות לאותה הדמות מהפרק, או אסוציאציות כמו כובע, שפם או אביזר שיכול להזכיר את הדמות. חלק מהציון יהיה גם על היצירתיות של חברי הקבוצה בעבודתם.

9. כל אחד מהחברים חייב להכין הפעלה קצרצרה כלשהי לכיתה על הפרק שהקבוצה מציגה. ההפעלה תהיה בסוף הרפרט של כל חבר, רצוי גם לחלק מתנות קטנות וסמליות לזוכים.

דוגמאות להפעלות לכיתה: חידונים על הפרק כמו שיש בספר הלימוד:

מי אני, או מי אמר למי או על מי נאמר... שאלות אמריקאיות או ביגו קצר או מפה אילמת שבה מופיעים מספרים, והתלמידים צריכים לזהות את המקום וכיו"ב.

שלב שלישי: משוב עמיתים

10. כל אחד מתלמידי הכיתה כותב משוב על כל אחד מחברי הקבוצה, כפי שדנו בכך בסעיפים הקודמים.

הצעה אחרת להערכה חלופית ליחידת ה-30%

בספרים יונה, עמוס וירמיה – הצעתי במדריך למורה כמה הצעות באמצעות משימות המעוף שמוצעות שם.

חשוב שתקראו ותתרשמו!!

הצעה לחידון תנ"ך כיתתי (או שכבתי)

ביום העצמאות של שנת 2014 אמר ראש הממשלה נתניהו בחידון התנ"ך העולמי: "שיבת ציון, כינוס פזורי האומה, תחיית השפה העברית, עמידה נחושה מול אויביו, יצירת חברה מתוקנת ובניית הארץ בתקווה לשלום, בתקווה לביצור עתידנו מעל הכול. הכול כבר נמצא בפנים התנ"ך"

בואו נשכיל בתנ"ך בדרך של חידון, שיעניק חוויית למידה מעניינת של התנ"ך. באמצעותו ישאפו התלמידים לרכוש בקיאות והתמצאות בטקסט המקראי.

הצעה לארגון חידון התנ"ך ולביצועו לפי השלבים הבאים (כמובן, אפשר לנהל את החידון גם בדרכים אחרות):

השלבים לפני החידון

א. המורה י/תקבע את הפרקים או את הנושאים הנכללים בחומר.

לדוגמה, כל נושא יונה ו/או מלכים ב'.

מה על התלמידים לדעת לקראת מבחן המיון או החידון?

יש לדעת את תוכן פרקי הלימוד, את קורות הדמויות, את פעולותיהן, את יחסיהן עם הדמויות האחרות, את אמירותיהן, את תפקידיהן, את האירועים, את המקומות וכיו"ב.

ב. מבחן המיון בכתב:

התלמידים ילמדו היטב את החומר. המורה י/תבחן את כל הכיתה באמצעות 15 שאלות אמריקאיות, וכל תלמיד יסמן בעיגול תשובה אחת מבין ארבע התשובות המוצעות.

לכל תשובה נכונה יינתנו שתי נקודות $\leftarrow 15 \times 2 = 30$ נקודות. הזמן לכל שאלה יהיה קצוב (כדקה).

לשלב הבא יעפילו 15-19 תלמידים, שקיבלו את הנקודות/הציונים הגבוהים ביותר.

מכאן והלאה הנקודות שקיבל כל תלמיד/ה יישמרו לו/ה גם לשלב הבא.

שימו לב!

- אפשר ורצוי לשתף פעולה עם הכיתות האחרות בבית הספר: לדרוש מכל תלמיד/ה בשתי הכיתות לחבר חמש-שבע שאלות על החומר שלמד/ה, ולהעביר את השאלות מכיתה אחת לכיתה האחרת, רק לאחר בדיקה וסינון של השאלות על ידי המורה/מורים.
- אם אי אפשר לקיים שיתוף פעולה כזה – תלמידי אותה כיתה יחברו שאלות, ובמקרה זה המורה י/תדאג שמחברי השאלות לא יקבלו את השאלות שהם עצמם חיברו.
- יש לדרוש מהתלמידים שאלות מגוונות, מסוגים ומפרקים שונים + חובה לצרף גם תשובה לכל שאלה.
- רצוי לחלק את הכיתה לקבוצות לפי טורים, ולכל טור לתת מבחן אמריקאי אחר.
- חשוב מאוד לעבור על דוגמאות לשאלות מסוגים שונים לחידון התנ"ך באתרים השונים. לדוגמה, באתר של "מקראנט", בקישור הבא:

<https://tinyurl.com/lbuleva>

דוגמאות לשאלות מסוג זה:

מי אמר למי? ...ציטוט האמירה + הצעת ארבע אפשרויות, שרק אחת נכונה.

או: על מי או על מה נאמר: ... אין כאן בחירה בין אפשרויות – אלא שאלה פתוחה.

שלבי החידון בכיתה

א. שלב א:

כל אחד מ-15-19 התלמידים שהגיעו לשלב זה יענה על ארבע שאלות,

כל תשובה נכונה תזכה בעשר נקודות $\leftarrow 10 \times 4 = 40$ נקודות.

הזמן שיוקצב לכל שאלה יהיה קצוב (כ-45 שניות).

לשלב הבא יעפילו חמישה-שבעה תלמידים, שקיבלו את הנקודות/הציונים הגבוהים ביותר.

ושוב הנקודות שקיבל/ה כל תלמיד/ה יישמרו לו/ה גם בשלב הבא.

השאלות יכללו סעיף אחד או שני סעיפים, על פי החלטת המורה, ובהתאם לכך יינתן הניקוד. לדוגמה:

סעיף א: על מי נאמר: "..."? $\leftarrow$ הצעת ארבע אפשרויות, שרק אחת נכונה.

סעיף ב: מפי מי נאמר (המשפט בסעיף א)? $\leftarrow$ הצעת ארבע אפשרויות, שרק אחת נכונה.

ב. שלב ב:

ועדת שופטים (שיכולה להיות מורכבת גם מתלמידים) תשאל את המועמדים שנותרו שלוש שאלות. כל תשובה נכונה תזכה בעשר נקודות ← $10 \times 3 = 30$ נקודות. בשלב זה תהיה רמת השאלות גבוהה יותר, והזמן שיוקצב לכל שאלה יהיה קצר יותר מזה שניתן בשלב הקודם.

אפשר לתת למועמדים שאלות (שחיברו התלמידים בכיתה או המורה) ו/או תמונות ו/או איורים המלווים כמובן בשאלות ו/או תשבצים, ובהתאם לכך יוקצב הזמן. לדוגמה, אפשר להציג איור ולשאול מהו הסיפור הנקשר לאירוע זה, ואיזה חלק או שלב בפרק מתאר האיור.

ג. שלב ג:

התלמיד/ה שי/תקבל את הציון הגבוה ביותר זוכה. אם יש שוויון בין המתמודדים – לכל אחד מהם יוצגו שלוש שאלות, בזמן קצוב של 30 שניות.

שימו לב!

- בכל שלב שהתלמיד/ה משיב/ה תשובה שגויה, אחד/ת מחברי השופטים (או המורה) י/תציג את התשובה הנכונה.
- בכל שלב יש להקציב זמן אחיד לכל המועמדים.

בהצלחה ובאהבה

פאולה ויניצקי

תשובות למבדק מיומנות למידה לכיתה ט' – תחילת השנה – עמוד 25

מפקחים על התנ"ך ממליצים על מבדק מיומנות למידה בתחילת השנה ובסופה כדי לאמוד את רמת הכיתה, ולדעת אילו מיומנויות לחזק במהלך השנה. במבדק הסופי יש לבדוק אם הושגו היעדים.

לפניכם דוגמה למבדק מיומנות כזה, אך חשוב שתקראו את המסמך המלא שמופיע באתר: "תנ"ך בחינוך הממלכתי – מבדקי מיומנויות לימוד". תמצאו שם גם מבחנים עם מחוונים + הרציונל לכל תשובה.

הקישור:

<https://tinyurl.com/grm3ytb>

1. התמצאות במבנה התנ"ך

ציינו את שמות הקבצים של התנ"ך:

- א. הקובץ הראשון הוא: תורה. ב. הקובץ השני הוא: נביאים. ג. הקובץ השלישי הוא: כתובים.
ד. חֲמִשָּׁה חֻמְשִׁים, ושם הוא: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים.

2. גימטריה

- א. הערך המספרי של האותיות: 16 – ט"ז; 54 – נ"ד; 49 – מ"ט; 67 – ס"ז.
ב. המרת האותיות למספרים: ט"ו – 15; ע"ד – 72; נ"ב – 52; ל"ט – 39.

3. התמצאות בתנ"ך

- א. איתור של פרק ופסוק. ירמיה, המילה הראשונה בפסוק: (1) פרק ט' 1: "מִי";
(2) פרק ל' 15: "מֶה"; (3) פרק כ"ו 24: "אֶד"; (4) פרק מ"ח 27: "וְאִם".

- ב. איתור של ספר, פרק ופסוק. המילה האחרונה בפסוק: (1) במדבר י"ז 8: "מוֹעֵד";
(2) יהושע כ"ג 15: "אֶלֶיָּכֶם"; (3) מלכים ב' ט"ו 14: "תִּחְתְּיוּ"; (4) ישעיה ל"ז 29: "בָּה".

4. הכרת הספרים

תורה	נביאים	כתובים
א. במדבר	א. יהושע	א. איוב
-----	ב. שמואל	ב. תהילים
-----	ג. מלכים	-----

5. ציר הזמן בתנ"ך

- א. נוח והמבול. ב. תקופת יוסף. ג. יציאת מצרים. ד. מעמד הר סיני.
ה. תקופת ההתנחלות. ו. מלכות שלמה. ז. תקופת אליהו. ח. תקופת אלישע.

6. שליטה בסימני הניקוד

קראו את המשפט הבאים. סמנו בקו את המילה בניקוד הנכון:

- א. יעקב השתחוה שָׁבַע / שָׁבַע פעמים לעֲשׂוֹ אֹחִיו.
ב. הוֹתֵר / הוֹתֵר פרסום שמו של החייל הנעדר.
ג. אֲנָשִׁי הַמֶּלֶךְ חָפְשׁוֹ / חָפְשׁוֹ את המרגלים ולא מצאום.
ד. נְבוֹאָת יִרְמְיָהוּ נִאְמָרָה / נִאְמָרָה לפני גלות בבל ואחריה.

7. טעמי המקרא והבנת פסוקים: וי' ההיפוך וכינויים חבורים

א. חלוקת הפסוק בבראשית ל"ג 17 לשני חלקים בעזרת הטעם המקראי – אתנח:

"וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת,

וַלְמִקְנָהוּ עֲשֵׂה סִכְתָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם 'סִכְתָּה'."

ב. הפסוק בלשון ימינו: יעקב נסע לסוכות, ובנה לו בית, ולמקנה שלו עשה סוכות, לכן קרא למקום ההוא סוכות.

8. השוואה

א. הדומה: בשלושת הסיפורים יש התגלות ה' לאדם; וכן החלום מתרחש בלילה.

ב. השונה: בשני המקרים בבראשית – ה' מתגלה לאדם (לאבימלך וללבן) למטרה שלילית, כדי לאיים עליו או להזהיר אותו.

במקרה של שלמה לעומת זאת: ה' מתגלה אליו כדי לברך אותו, ולמלא את משאלתו.

ג. השוני מלמד ששלמה הוא יקר ה', לה' יש אהדה והערכה כלפיו, ועל לבן ועל אבימלך הוא כועס.

9. מילה מנחה ומשמעותה

א. בקטע זה מופיעה מילה מנחה מהשורש י-ר-ד. היא מופיעה שלוש פעמים.

ב. יונה נדרש להגיע לנינווה לשם שליחות נבואית, אך במקום זה הוא בורח בשלושה שלבים:

בתחילה הוא יורד פיזית ליפו (3); אחר כך הוא יורד לאונייה ומתרחק (3); ולבסוף יורד לירכתי הספינה ושם נרדם (5).

באמצעות שורש זה המחבר מלמד על ניסיונו של יונה להתרחק מה' ולהתנער מתפקידו כנביא.

10. קריאת מפה

א. שם המקום הצפוני ביותר תפסח, ושם המקום הדרומי-מזרחי עציון גבר.

ב. שם העם היושב מדרום לים המלח ומצפון לעציון גבר: אדום.

ג. הערים שבתחום ארץ הפלשתים: אשקלון ועזה.

ד. שם הארץ הדרומית ביותר: מצרים.

ה. לפי המפה, השליטה באימפריה הזאת הייתה משימה קשה, כיוון שמדובר בעמים רבים ובאזורים נרחבים ששלמה שלט בהם. הוא חייב לנהוג בחוכמה כדי להפיק את מרב התועלת הכלכלית והמדינית בשליטה באימפריה הזאת, וכדי שלא ימרדו בו.

11. כתיבת תשובה כהלכה

א. ה"שלד" של תשובת מורן הוא הנכון.

ב. מורן – התייחסה לשלושת החלקים של התשובה כפי שנדרש.

דודי – אינו מתייחס לנושא של שני הקטעים. לא שאלו על מה מסופר בשני הקטעים – אלא מה הנושא. כמו כן הוא מוסיף את הפרשנות של רד"ק, ועל כך לא שאלו.

דנה – אמנם התייחסה לנושא של שני הקטעים, וכיצד בפסוק 4 יש מגמה להפחית מחומרת חטאו – אך היא התייחסה לסתירה בין שני הקטעים, ועל כך לא שאלו.

